

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม

Legal Problems and Obstacles of Juvenile Protection in Process of Justice

สุภาพร พัทธกะเผาสกุล¹

Supaporn Pituckphaosakul¹

Received: 16 January 2020

Revised: 27 April 2020

Accepted: 26 May 2020

บทคัดย่อ

ปัจจุบันกรณีที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาหรือพยาน ยังไม่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองตามหลักสากล อีกทั้งการที่กฎหมายกำหนดให้มืองค์กรหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงกำหนดให้มีกลุ่มสหวิชาชีพ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนหลายประการ ในขั้นตอน เช่น การถามปากคำ การนำผู้เสียหายที่เกิดเหตุ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เขตอำนาจในการสอบสวน การควบคุมตัว การดำเนินการฟ้องคดีต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนการส่งเด็กและเยาวชนไปฝึกอบรม เป็นต้น

รายงานการวิจัยฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสารจากการศึกษาพบว่า การให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังคงมีข้อบกพร่องหลายประการ เช่น ปัญหาเรื่องความสับสนในเรื่องเขตอำนาจศาลและเขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน ปัญหาเรื่องการกำหนด “มาตรฐาน” ในมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล และปัญหาการตีความคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ที่ไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับความคุ้มครองตามกระบวนการยุติธรรมที่เพียงพอ ดังนั้นภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับหลักสากลตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและจัดทำมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้องค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานดังกล่าว เช่น ศาลยุติธรรม องค์การอัยการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสหประชาชาติ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งควรมีการปรับแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กต่อไป

คำสำคัญ: เด็ก, เยาวชน, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Assistant Professor of Faculty of Law Mahasarakham University

Abstract

At present, problems in the case that victim or witness or accused being children, there is no mean to provide international standard protection to those children. Moreover, since it is assigned that the multi-professions participated in the investigation of the criminal cases, there were various problems existed such as questing, stemming in scene of actions identifying, and jurisdictions over investigation, restraint, law suit against child and even through sending the child to receive training. This research aimed to investigate problems and obstacles over the juvenile's rights under the process of judgments by studying previous documentary.

From the study, it was found that child investigation still revealed legal downsides describing the vague jurisdiction over child investigation, problems in determining the standard of conducts which failed to complied with international standard, the definition of juvenile in which not conform with convention on the rights of the children bringing about the failure in protecting children under the judgment process. Thus, the public sector should realize the child and juveniles protection required by the policy conforming with the convention on the rights of the children and also to create the standardized practice procedure in provision of child protection conducted by the concerned organizations namely the court of justice, prosecutor office, national police bureau, juvenile observation and protection office and the lawyer council in order to facilitate the afore mentioned parties to conduct as which designed appropriately. In the meantime, the law adjustment is recommended to reach the compliance with the convention on the rights of the children.

Keywords: Child, Juvenile, Process of Judgment

บทนำ

จุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จดำเนินทรงเปิดอาคารที่ทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 หลังจากนั้นได้มีพัฒนาการด้านกฎหมายและการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมา

โดยลำดับ (อภิรดี โพธิ์พร้อม, 2553: 113) และในปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาอาชญากรรม (Crime) โดยกำหนดมาตรการไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 กำหนดเป้าหมายลดคดีอาชญากรรมลงร้อยละ 10 แต่มีปัญหาคือ การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นมากจากข้อมูลในรอบ 10 ปี พ.ศ. 2540-2550 ที่มาพบว่ามียอดราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 66.7 เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจถึงปีละ 36,687 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.5 ของ GDP จากข้อมูลอัตราการเจริญเติบโต

ทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) หรือ GDP (Gross Domestic Product ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ) ของไทยที่มีอัตราเฉลี่ยสูงต่อปีถึงร้อยละ 2.6-7.6 ปี พ.ศ.2552 มีสถิติลดลง จึงทำให้สังคมไทยเกิดอาชญากรรมประเภทต่างๆ ขึ้นมากมายซึ่งรวมทั้งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่เพิ่มขึ้น โดยสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญามากเพราะผู้กระทำความผิดมักจะมีครอบครัวที่มีลูกมากและยากจน สภาพแวดล้อมไม่ดี ร้อนรุ่ม และหิวโหย สาเหตุที่สำคัญที่สุดคือ ไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนตามสมควร จึงทำให้มีเวลาว่างมาก อีกทั้งมักจะมีตัวอย่างในสิ่งที่ไม่ดีหรือสิ่งฟุ่มเฟือยและคำสั่งสอนที่ผิดๆ ล่อใจให้กระทำความผิดด้วยทำให้ในวันสถานการณ์เด็กและเยาวชน จะเข้าสู่ขั้นวิกฤตและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไม่ว่าปัญหาด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ เด็กเร่ร่อน เด็กประพฤติดนไม่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น และมีอัตราการกระทำความผิดเพิ่มขึ้นรวมทั้งแนวโน้มอายุเฉลี่ยผู้กระทำความผิดก็ลดลงไปด้วย เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมยังไม่ได้รับความช่วยเหลือแก้ไขอย่างเหมาะสมให้เป็นรูปธรรม เมื่อกลับออกสู่สังคมภายนอกยังมีการกระทำความผิดซ้ำทั้งนี้ตามที่ได้กล่าวมาเป็นไปตามทฤษฎีมานุษยวิทยาของ Burgess (เฟิน โจมรัมย์, 2557: 19-20) กล่าวว่า เขตที่มีอาชญากรรมมาก คือ เขตที่มีความเจริญทางธุรกิจและมีบุคคลที่มีรายได้น้อยอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นแต่การกระทำความผิดของเยาวชนตามทฤษฎีไม่ถือว่าเป็น “อาชญากรรม” (Crime) แต่ในทางอาชญวิทยาเรียกว่าเป็น “การกระทำความผิดของเยาวชน” (Juvenile Delinquency) หรือ “การกระทำความผิดของเด็กเถร”และสิทธิของเด็กและเยาวชนต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองตามหลักรัฐธรรมนูญและตามหลักสากล

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยมีหลักการในการคุ้มครองและเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหว่าได้กระทำความผิด ทำให้กระบวนการที่จะค้นหาความจริงและการใช้มาตรการทางอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนจึงมีหลักการในการให้ความคุ้มครองเด็กมิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือต่อจิตใจระหว่างที่มีการดำเนินคดีอาญา ดังนั้นวิธีการในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนจึงมีลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบอย่างเป็นทางการเหมือนคดีอาญาโดยทั่วไปและผู้พิพากษาที่ตัดสินก็จะต้องมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีความเข้าใจในสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอันมีผลต่อการกำหนดมาตรการฟื้นฟูแก้ไขเด็กโดยการกักและอบรมแทนการลงโทษทางอาญา ทั้งนี้เพราะแนวคิดพื้นฐานของการดำเนินคดีกับเด็กนั้นมีความแตกต่างจากผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ผิดชอบสมบูรณ์ และวิธีการที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นั้นมีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กซึ่งเป็นผู้อ่อนวัยและยังต้องมีโอกาสเข้าสู่สังคมต่อไป แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายไทยได้ละเลยการให้ความคุ้มครองต่อผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กในคดีอาญามาเป็นเวลานาน กฎหมายมีข้อกำหนดในเรื่องพยานเด็กไว้เฉพาะในเรื่องการที่ไม่ต้องสาบานก่อนการเบิกความเท่านั้น ถ้าพยานดังกล่าวอายุไม่เกินสิบสี่ปีส่วนในเรื่องอื่นก็จะเป็นประเด็นของปัญหาความสามารถของเด็กในการเป็นพยานและความน่าเชื่อถือของพยานเด็กว่าจะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับคำให้การของพยานผู้ใหญ่ แต่เป็นที่ยอมรับกันว่าผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนหากจะต้องมีหน้าที่มาให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นพิจารณาของศาลแล้ว เด็กเหล่านี้อาจได้รับ

ความเสียหายต่อจิตใจหรือชื่อเสียงอันเกิดจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาซึ่งมุ่งเน้นค้นหาความจริงและให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา เพราะสภาพจิตใจของเด็กเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างจากเด็กที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยและในบางคดีซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการทารุณเด็กสภาพจิตใจของเด็กเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลมากกว่าในกรณีอื่น และหากมีการดำเนินการเช่นเดียวกับการสืบพยานในคดีอาญาโดยทั่วไปเด็กเหล่านี้จะได้รับผลกระทบต่อจิตใจมากขึ้นซึ่งเท่ากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ซ้ำเติมความเสียหายและความเจ็บปวดแก่จิตใจของเด็กกล่าวโดยเฉพาะการสอบปากคำในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาของศาล เพื่อให้ได้ความชัดเจนทั้งในข้อเท็จจริงและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคำให้การ การใช้ภาษาและคำถามที่ใช้จะมีลักษณะที่เป็นภาษากฎหมายและถามด้วยน้ำเสียงที่เป็นทางการเอาจริงเอาจังหรือเป็นคำถามที่สอบถามรายละเอียดของเหตุการณ์ซึ่งมีผลกระทบต่อการตอบคำถามของเด็ก เพราะเด็กจะมีความกลัวหรือมีความจดจำในเหตุการณ์ตลอดจนรายละเอียดแตกต่างจากผู้ใหญ่หรือการที่พยานซึ่งเป็นผู้เสียหายจะต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาในการชี้ตัวหรือต้องเบิกความต่อหน้าจำเลยในศาลก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจแก่เด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานอย่างมากทำให้เด็กอยู่ในฐานะกลัวและตกใจซึ่งนอกจากจะทำให้เด็กไม่สามารถจะให้ข้อเท็จจริงแก่ศาลหรือเจ้าพนักงานได้ตามที่ตนรู้เห็นแล้ว กระบวนการดังกล่าวยังเป็นการปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย (ณรงค์ ใจหาญ, 2543: 5-6)

เพื่อให้การคุ้มครองและป้องกันความเสียหายต่อจิตใจของเด็กในการค้นหาความจริงในคดีอาญาข้างต้น รัฐสภาจึงได้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยกำหนด

วิธีการพิเศษสำหรับการสอบสวนหรือสืบพยานเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี ไม่ว่าเด็กนั้นจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยหรือพยาน โดยให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการ เข้าร่วมอยู่ในการสอบปากคำและสืบพยานด้วยในสถานที่ที่เป็นส่วนสัดพิเศษจากห้องสอบสวนหรือห้องพิจารณาคดีโดยทั่วไป อีกทั้งยังมีมาตรการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการค้นหาความจริงและหลีกเลี่ยงการได้รับการกระทบทางจิตใจจากการต้องเบิกความซ้ำๆ ในเรื่องเดียวกันโดยการใช้การบันทึกภาพและเสียงตั้งแต่ชั้นสอบสวนและนำมาเสนอในชั้นศาลเพื่อการค้นหาความจริง นอกจากนี้กรณีที่เด็กเป็นผู้ต้องหา ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้รัฐจัดหาทนายความให้ด้วยบทบัญญัติของมาตรการพิเศษดังกล่าวอยู่ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นับได้ว่าเป็นก้าวแรกของรัฐที่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย โดยมีการทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพอันประกอบด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์และทนายความ ซึ่งต้องมีการทำงานที่ประสานงานสอดคล้องสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดกระบวนการที่เหมาะสมเป็นธรรมบรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากแนวทางปฏิบัติงานดังกล่าวนับว่าเป็นเรื่องใหม่ของบุคลากรในสหวิชาชีพทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาของศาล ทำให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายหลายประการในการถามปากคำเด็กเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือการค้นหาความจริงจึงต้องมีขั้นตอนการสอบสวนและการคุ้มครองเด็กตาม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างถูกต้อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความเป็นธรรม

รายงานวิจัยฉบับนี้จึงมีความประสงค์จะนำเสนอแนวคิดและเหตุผลอันเป็นที่มาของมาตรการคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนขั้นตอนและวิธีการของการคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย เพื่อเป็นประโยชน์ในการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งในตอนท้ายจะขอเสนอปัญหาทางกฎหมายบางส่วนพร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นแนวทางแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและจะทำให้การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนเป็นไปได้อย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

สมมุติฐานของการวิจัย

ปัจจุบันกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมในกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาหรือพยาน ยังไม่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมตามหลักสากลได้ ดังนั้น หากมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องจะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักกฎหมายและตราสารระหว่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย และบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อรวบรวมและเรียบเรียงในการดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงวิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ด้านการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งหลักการถามปากคำเด็กในและต่างประเทศ โดยศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัยประกอบกับกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ถึงอุปสรรคและปัญหาทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม ให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัญหาตลอดจนอุปสรรคที่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับความคุ้มครองตามกระบวนการยุติธรรม
2. ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับในการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะให้มีการปรับปรุง หรือออกกฎหมายเพื่อให้เด็กและ

เยาวชนได้รับความคุ้มครองตามกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง

หลักการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในอดีต “เด็ก” เป็นเสมือนสิ่งของ หรือสมบัติของบิดามารดา เรื่องของเด็กจึงเป็นเสมือนเรื่องภายในครอบครัว ซึ่งถือเป็นอำนาจของบิดามารดาจะจัดการอย่างไรก็ได้ ต่อมาสิทธิของเด็กเริ่มได้รับการรับรองจากแนวคิดของนักกฎหมายแห่งสำนักกฎหมายธรรมชาติ โดยเห็นว่าสิทธิเด็กเป็นสิทธิสากล เป็นสิทธิที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครอง โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ (พรณี สุภัทรพันธุ์, 2542: 7) หรือ เป็นการคุ้มครองเด็กให้ปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรง การถูกล่วงละเมิดในทุกรูปแบบ การถูกละเลย ถูกทอดทิ้ง หรือ ถูกแสวงหาประโยชน์ (เกษณี จันทรตระกูล, ภูเขา ศรีวิลาส, 2555: 2) ทำให้สังคมยอมรับว่าเด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชนที่มีความสำคัญและแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนามาจนปัจจุบัน

ต่อมาองค์การสันนิบาตชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กหรือปฏิญญาเจนีวา โดยคำนึงถึงหลักสำคัญ 5 ประการ คือ สิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2466 (ค.ศ.1923) หลังจากนั้น สมัชชาใหญ่สหประชาชาติจึงประกาศปฏิญญาสิทธิเด็ก (Declaration of the Rights of the Child 1959) (พ.ศ. 2502) โดยมีหลักการ 10 เรื่องที่พัฒนาและเพิ่มเติมขึ้นจากปฏิญญากรุงเจนีวา 1923 ในเรื่องการจัดการเลือกปฏิบัติในเด็ก โดยให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างเสรี มีศักดิ์ศรี มีชื่อ และได้สัญชาติเมื่อเกิด ได้รับประโยชน์ด้านความมั่นคงทางสังคม การดูแลและพัฒนาเด็กพิการ ได้รับความรักความเข้าใจ ต้องได้รับการศึกษาและนันทนาการ ได้รับการพิทักษ์ปกป้องจากการถูกทอดทิ้งความโหดร้ายทารุณหรือการเอาเปรียบ

เปรียบ ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความเข้าใจปฏิญญานี้ยืนยันหลักการประโยชน์สูงสุดเพื่อเด็ก เป็นสำคัญ (ภัทริดา สุขุณณ์, ม.ป.ป.: 2) โดยประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 ประเทศไทยจึงมีพันธผูกพันที่จะต้องยอมรับข้อกำหนดต่างๆ ตามอนุสัญญา และดำเนินการให้มีความก้าวหน้าในการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่ เช่น รัฐภาคีต้องยอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา รวมถึงการตั้งข้อหาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก และในลักษณะที่ต้องคำนึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม ตามข้อ 40.1 นอกจากนั้น เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุดจะได้รับหลักประกัน ตามข้อ 40.2.(b) ดังต่อไปนี้

(1) ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

(2) ได้รับการแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรงในกรณีที่เหมาะสมโดยผ่านบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมายและจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อการเตรียมและการสู้คดีของเด็ก

(3) ได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้าโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาความอยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงอายุเด็กหรือสถานการณ์บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

(4) จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความหรือรับสารภาพสามารถซักถามหรือซักค้านพยานและให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วมและให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน

(5) หากพิจารณาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ควรมีมาตรการในการทบทวนคำวินิจฉัยนั้น โดยหน่วยงานหรือองค์การทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในระดับสูงขึ้นไป

(6) ให้ความช่วยเหลือของล่ามโดยไม่คิดมูลค่าหากเด็กไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้อยู่

(7) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาให้เคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่

รวมถึงรัฐภาคีจะต้องหาทางส่งเสริมให้มีการตรากฎหมายกำหนดกระบวนการวิธีพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานและสถาบันที่ใช้เป็นการเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา การตั้งข้อหาหรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา... ตามข้อ 40.3 และสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างกว้างขวางตามข้อ 42 และจะต้องเสนอรายงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรการต่างๆ ที่ได้ดำเนินการเพื่อให้เกิดสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ในประเทศไทย กฎหมายที่บัญญัติออกมาเพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็กมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิเด็กขาดการดำเนินงานที่เป็นหนึ่งเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแตกต่างกันไป เช่น ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ยังคงได้รับการวิจารณ์ว่ามุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กมากเกินไป รวมทั้งปัญหา

ทางในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการกระบวนการในการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในขั้นตอนต่างๆ ยังคงไม่ชัดเจน ทั้งนี้ หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชน ควรร่วมมือในการปรับปรุง และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือที่พึงจะเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมในทุกๆ ขั้นตอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการปัญหา

อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเด็กโดยตรง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ที่มีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการมุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนของสหประชาชาติ ดังนั้น จึงต้องมีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผล

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และผู้กระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยมีหลักการในการคุ้มครองและเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดทำให้กระบวนการที่จะค้นหาความจริงและการใช้มาตรการทางอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนจึงมีหลักการในการให้ความคุ้มครองเด็กมิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือต่อจิตใจระหว่างที่มีการ

ดำเนินคดีอาญา ดังนั้น วิธีการในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนจึงมีลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบอย่างเป็นทางการเหมือนคดีอาญาโดยทั่วไป แม้ในปัจจุบันจะมีกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองต่อสิทธิเด็กและเยาวชน แต่พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายหลายประการ ดังนี้

1. ปัญหาความไม่ชัดเจนการตีความคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน”

นิยามคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ที่มีความแตกต่างกันหลากหลายไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งขึ้นกับจุดประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับทำให้คำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” คงมีความหมายต่างกันอยู่บ้างและ คำว่า “เด็ก” ควรจะหมายถึง บุคคลที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตาม (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 1 ที่กำหนดว่า “เด็ก” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น สำหรับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ ส่วน “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลที่มีอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส อีกทั้งจะสอดคล้องกับแนวความคิดที่ให้การคุ้มครองผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหาที่เป็นเด็กตามหลักที่ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” และ “เด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม” ดังนั้น กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับ เด็กและเยาวชน ที่ใช้บังคับ

อยู่ในประเทศไทย ควรมีการแก้ไขนิยามศัพท์ให้มีความหมายเดียวกัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนจะได้รับให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. ปัญหาการตีความตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

กรณีของเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ในส่วนของคำนิยาม “เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควร” นั้นควรที่จะเพิ่มเติมในเรื่องของเด็กติดเกมส์เข้าไปด้วยเพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงตามมา และส่วนในเรื่องของเวลาที่ใช้วินิจฉัย “การประพฤติตนไม่สมควร” หมายความว่า เทียบตรงเวลากลางคืน คือ เวลา 22.00-04.00 น.ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ ไปกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองนั้นถูกกฎหมายกระทรวงยกเลิกไปแล้ว จึงเห็นว่าควรระบุในเรื่องของเวลาให้ชัดเจนและแน่นอน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความอันเป็นการให้ความคุ้มครองเด็กตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

3. ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีดังนี้

1) เขตอำนาจศาล

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดีอาญา หากในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยมีถิ่นที่อยู่ปกติ และในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่างมีศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งสองแห่ง โจทก์จึงควรเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติก่อน ย่อมจะเป็นประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลแห่งท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด แม้จะมีคำพิพากษาฎีกาที่ 903/2541 วางหลัก

ให้โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยต่อศาลเยาวชนและครอบครัวศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 58 ก็ตาม อีกทั้งการเสนอฟ้องต่อศาลที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ จะเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการเดินทางมาศาลเพื่อต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ กรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจโอนคดีไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ ตามมาตรา 97 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ยังขาดหลักเกณฑ์ และขอบเขตที่ชัดเจนเกี่ยวกับเงื่อนไขบางประการ เช่น อายุของเด็กหรือเยาวชน ขณะปรากฏตัวต่อหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว ความร้ายแรงของความผิดอาญา อีกทั้งการตัดสินชี้ขาดบางประการเกี่ยวกับมาตรการพิเศษที่ใช้แทนการดำเนินคดีอาญา ทั้งในชั้นเจ้าพนักงาน และในชั้นศาล อันได้แก่ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องตามมาตรา 86 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาตามมาตรา 90 และมาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษามาตรา 132 เพื่อที่ศาลจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการโอนคดีหรือไม่ โอนคดีไปพิจารณายังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์และขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวใช้เป็นเครื่องมือ ประกอบดุลพินิจในการโอนคดีให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดอาญา (อโนทัย ศรีดาวเรือง, 2557: 94-96)

2) เขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน

เขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชนสำหรับพนักงานสอบสวนท้องที่ใดสมควรที่จะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีเด็กหรือเยาวชน จึงควรพิจารณาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนประกอบด้วย ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน ควรมีการปรับแนวคิดให้สอดคล้องกับเรื่องเขตอำนาจศาล โดยพิจารณาใช้หลักถิ่นที่อยู่ปกติของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนเพื่อกำหนดเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ อันจะส่งผลดีต่อกระบวนการผิดฟ้อง หรือการเสนอฟ้องของพนักงานอัยการต่อไป

4. การเปรียบเทียบปรับเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด

แม้จะปรากฏว่าเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและความผิดนั้นมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม แต่เมื่อเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ จึงไม่สามารถชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณาตามมาตรา 37 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ และในคดีความผิดตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเปรียบเทียบก็ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบได้ เพราะไม่อาจกำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระซึ่งทำให้ไม่มีค่าปรับที่ผู้ต้องหาจะชำระเพื่อให้คดีเสร็จเด็ดขาดได้ เด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีจึงอาจตกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิดได้

5. ปัญหาการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการนำชี้สถานที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ

การนำชี้สถานที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพในลักษณะเปิดเผยที่มีผลกระทบต่อสิทธิเด็กในฐานะผู้ต้องหาแล้ว การนำชี้สถานที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพนั้น ในหลายๆ คดีที่ผ่านมายังกระทำโดยไม่มีสหวิชาชีพเข้าร่วมการนำชี้สถานที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ทำให้เด็กไม่ได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

6. อุปสรรคในการปฏิบัติงานขององค์กรที่มีการกิจรองรับต่อการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงภาพรวมเชิงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) สำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรมยังขาดบุคลากรในการถ่ายทอดหลักการแนวคิดของการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้ภารกิจด้านการสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรเป็นไปโดยมีข้อจำกัดอยู่บ้าง อีกทั้งการจัดอบรมวิทยุติเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานและวิธีปฏิบัติในเรื่องใหม่ๆ บางเรื่องต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานจึงอาจทำให้การดำเนินการในบางเรื่องล่าช้าหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) องค์กรอัยการ

สำนักงานอัยการสูงสุด ควรกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการอย่างชัดเจนโดยกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยการออกระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจนเพื่อไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์

3) องค์กรตำรวจ

ด้านการสอบปากคำ ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากปัญหาและอุปสรรคความไม่พร้อมในด้านต่างๆ เช่น ความขาดแคลนบุคลากร ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ จึงควรเพิ่มอัตรากำลังนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่ได้รับการอบรมสามารถเข้าใจจิตใจเด็กหรือเยาวชน เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่

4) สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ควรมีการกำหนดความหมายของ คำว่า “มาตรฐาน” ในมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานองค์การสหประชาชาติให้ถูกต้องสอดคล้องกับคำจำกัดความหมายของคำว่า “มาตรฐาน” ตามความหมายในแง่วิชาการและจัดทำมาตรฐานใหม่โดยกำหนดเรื่องมาตรฐานด้านคดีอาญาและคดีครอบครัว ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชน

7. ปัญหาการคุ้มครองเด็กกรณีเข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์เด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

กรณีของการสงเคราะห์เด็กนั้น การที่จะนำเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์เข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์ โดยที่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อนนั้น ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาในการที่ภาครัฐจะนำเด็กเข้ารับการช่วยเหลือ กล่าวคือ หากผู้ปกครองไม่ยินยอมจะไม่สามารถนำตัวเด็กเข้ารับการสงเคราะห์ได้ เด็กก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือดูแล ซึ่งเมื่อวิเคราะห์บทบัญญัติมาตรา 32 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กนั้นจะเห็นได้ว่าเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์นั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ขาดโอกาสทางสังคมช่วยเหลือตนเองไม่ได้และต้องการการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเร่งด่วน

ยกตัวอย่าง เช่น เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กขอทานตามสี่แยกไฟแดงและโดยเฉพาะเด็กที่ติดยาเสพติด ดังนั้น การที่จะนำเด็กเข้าสู่กระบวนการสงเคราะห์นั้น ควรจะเป็นหน้าที่ของตัวผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

8. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไม่สอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศ

วัตถุประสงค์หลักของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กไม่ได้มีไว้เพื่อลงโทษเด็ก มีไว้เพื่อให้การช่วยเหลือคุ้มครองเด็กทั้งเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์และเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดซึ่งเนื้อหาในหมวดที่ 7 ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของนักเรียนนักศึกษา ซึ่งบทบัญญัติของหมวดที่ 7 นั้น เป็นการที่ให้อำนาจต่อเจ้าหน้าที่คุกคามต่อเสรีภาพของเด็กมากยิ่งขึ้นและการที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กล่าวคือ ตามข้อ 37 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งบัญญัติว่า ข) จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ การจับกุม กักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมายและจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้นและให้มีระยะเวลาสั้นที่สุดเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กไว้ แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กมาตรา 67 กำหนดให้อำนาจของเจ้าหน้าที่มากจนเกินไป ในการคุกคามเสรีภาพของเด็ก เช่น อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ทำการเข้าไปในเคหสถานได้หรือควบคุม จากกรณีดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เด็กจะรู้สึกต่อต้านกับการกระทำดังกล่าว เมื่อมีการห้ามปรามก็จะยิ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดได้ตามทฤษฎีตราบาป (Labeling Theory) ของ Howard

S. Becker (ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน,ม.ป.ป.: 54-56) และ (ภาสกร คุ่มศิริ, 2561: 10-11)

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามมาตรการพิเศษของกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงมีข้อเสนอที่จะช่วยให้เจตนากรมในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการปกป้อง คุ้มครอง แก้ไขฟื้นฟู ให้กลับคืนสู่สังคมได้ และยังเสริมสร้างเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพต่อไป ดังนี้

1. ด้านนโยบาย

รัฐควรให้ความสำคัญ ดังนี้

1) รัฐบาลควรให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองเด็ก โดยกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อหลักการในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามหลักสากล

2) ควรวางแผนนโยบาย หรือจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติงานในหน่วยงานต้นสังกัดของบุคลากรในสหวิชาชีพทุกกลุ่มอัน ได้แก่ ศาลยุติธรรม องค์การอัยการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสหภาพนายความ เพื่อประสิทธิภาพที่ดีและทำให้เกิดความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน

3) รัฐบาลควรพิจารณาหามาตรการพิเศษเพื่อขยายผลในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูบุคคลที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายนี้ ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่เป็นผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหา หรือจำเลยต่อไป

4) ควรมีการทำความเข้าใจและกำหนดแนวปฏิบัติในเรื่องเขตอำนาจศาลในการรับคดีและเขตอำนาจสอบสวนคดีเด็กและเยาวชนกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติงานต่อไป

5) ขั้นตอนการนำข้อสถานที่เกิดเหตุและการทำแผนประกอบคำรับสารภาพในลักษณะเปิดเผยที่มีผลกระทบต่อสิทธิเด็กและเยาวชนในฐานะผู้ต้องหาควรมีมาตรการควบคุมให้มีกลุ่มสหวิชาชีพเข้าร่วมด้วย

2. ด้านระเบียบกฎหมาย

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ยังไม่ชัดเจนให้เหมาะสม ดังนี้

1) ควรปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนของขั้นตอนการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเล็กน้อยให้สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เช่น คดีจราจร จะเป็นคดีที่ไม่น่าจะมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจและความรู้สึกของเด็กโดยตรง เพื่อเป็นการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติทั้งเป็นการลดงบประมาณค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นด้วย

2) กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย ควรมีการแก้ไขนิยามศัพท์ให้มีความหมายเดียวกัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนจะได้รับให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

3) ควรมีการออกกฎกระทรวง ให้ชัดเจนสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 “เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด” และครอบคลุมถึงประเด็น “เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควร” ให้ชัดเจนเพื่อลดปัญหาการตีความและเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

4) ควรมีการทบทวนถึงโทษการเปรียบเทียบปรับในกรณีเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและความผิดนั้นมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษจึงไม่สามารถชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้น ทำให้ไม่มีค่าปรับที่ผู้ต้องหาจะชำระเพื่อให้คดีเสร็จเด็ดขาดได้

อาจก่อให้เกิดอายุไม่เกินสิบห้าปีจึงอาจตกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิดได้

5) ควรมีการกำหนดความหมายของคำว่า “มาตรฐาน” ในมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานองค์การสหประชาชาติ ให้ถูกต้องสอดคล้องกับคำจำกัดความหมายของคำว่า “มาตรฐาน” ตามความหมายในทางวิชาการและจัดทำมาตรฐานใหม่ โดยกำหนดเรื่องมาตรฐานด้านคดีอาญาและคดีครอบครัว ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชน

6) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก มาตรา 67 กำหนดให้อำนาจของเจ้าหน้าที่มากจนเกินไป เช่น อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ทำการเข้าไปในเคหสถานได้หรือควบคุม ดังนั้นจึงควรมีแนวปฏิบัติในการใช้อำนาจเพื่อให้สิทธิของเด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองตามเจตนารมณ์ทางกฎหมายต่อไป

7) ควรปรับปรุงมาตรา 97 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบดุลพินิจในโอนคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว

3. ด้านการสร้างความพร้อมเพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายมีประสิทธิภาพ

ควรออกระเบียบและแนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อใช้ร่วมกันทุกกลุ่มสหวิชาชีพ ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมถึงรายละเอียดที่จำเป็นในการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ทุกขั้นตอนรวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในสหวิชาชีพให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกแง่มุมเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน อันจะส่งผลให้เด็กและ

เยาวชนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและ
อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม ที่ให้ความอนุเคราะห์ทุนสนับสนุน
การวิจัย และขอขอบคุณ คณะจารย์คณะนิติศาสตร์
ทุกท่านที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่ดีตลอด
การดำเนินการวิจัย จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ
ลงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- เกษณี จันทรตระกูล และภุษา ศรีวิลาศ. (2555). *คู่มือสำหรับเด็ก เกี่ยวกับนโยบายคุ้มครองเด็ก*. เชียงราย.
มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก
- ชัชฎาภา พันธุมจินดา. (2552). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างสอบสวน
ศึกษากรณีเด็กเป็นผู้ต้องหา*. ชลบุรี. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ณัฐวิวัฒน์ สหธิโยธิน. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. ม.ป.พ.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา*. *วารสารตุลพาห เล่ม 1 ปีที่ 47*
ม.ค.-เม.ย. สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ.
- นฤมล รัตนทากุล. (ม.ป.ป.). *สิทธิเด็ก (สิทธิที่ไม่ควรมองข้าม)*. *วารสารยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร.
- เฟิน ไจรมย์. (2557). *สาเหตุการเกิดอาชญากรรมภายในวัด: กรณีศึกษาวัดในอำเภอวัฒนานคร จังหวัด
สระแก้ว*. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยรังสิต. กรุงเทพมหานคร.
- พรณี สุภัทรพันธ์. *นโยบายและมาตรการของรัฐในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการทารุณกรรมจาก
บุคคลในครอบครัว*. สถาบันพระปกเกล้าฯ. นนทบุรี.
- ภัทริดา สุขคุณณี. (ม.ป.ป.). *บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ เรื่องสิทธิเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว*. ม.ป.พ.
- ภาสกร คุ่มศิริ. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างการตีตราทางสังคม เจตคติและการสนับสนุนทางสังคม
ในเด็กสมาธิสั้น*. วิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- ยุทธนันท์ ยิ้มพูลทรัพย์. (ม.ป.ป.). *เด็ก เยาวชน ผู้เยาว์*. *วารสารยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม*.
กรุงเทพมหานคร.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2541). *มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญา
ว่าด้วยสิทธิเด็ก*. *วารสารตุลพาห สำนักงานศาลยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร.
- วิศิษฐ์ ผลตก. (2549). *การปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรม: กรณีศึกษาทีม
สหวิชาชีพ จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพมหานคร.
- สกุลยุช หอพิบูลสุข. (2556). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย*. สำนักงาน
อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร.
- อภิรดี โพธิ์พร้อม. (2553). *8 ปี แห่งการรอคอย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ
วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553*. *วารสารศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม*.
กรุงเทพมหานคร.
- อริราช มณีภาค. (ม.ป.ป.). *สาเหตุแห่งการกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชนรวมทั้งวิธีป้องกันและ
แก้ไข*. สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร.

อโนทัย ศรีดาวเรือง. (2557). การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาญา: ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการโอนคดีตามมาตรา 97 วรรคสอง. วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. กรุงเทพมหานคร.